

Kirkuk University Journal: Humanity Studies

مجلة جامعة كركوك للدراسات الإنسانية

ISSN P: 1992-1179

ISSN E: 3107-3360

Argument Structure in Construction Grammar

Roshna Arkan Taqi¹ Asst. Prof. Dr. Sirwan Samin Ahmad²

Department of Kurdish Language, College of Education for Human Sciences, University of

Kirkuk^{1,2} eskm24012@uokirkuk.edu.aq¹ serwansamen4@gmail.com²

Abstract: This research aims to provide a deep and comprehensive analysis of the concept of argument structure within the theoretical framework of constituent grammar, specifically focusing on the constructionist paradigm developed by the prominent linguist Adele Goldberg. Historically, traditional and classical linguistic accounts—often referred to as lexicalist approaches—have viewed argument structure as a direct projection of the verb's inherent semantic properties, assuming the verb to be the sole determinant of sentence structure. However, this study challenges that conventional perspective and, based on Goldberg's model, demonstrates that linguistic constructions themselves are symbolic units that carry autonomous meaning, independent of the specific verbs that inhabit them. The research meticulously examines the dynamic interaction between verbal lexical meanings and syntactic templates, including ditransitive, caused-motion, and resultative constructions. Through the analysis of various examples, this paper illustrates how verbs within a specific grammatical constituent can acquire new meanings that lie beyond the lexicon. Finally, the findings suggest that achieving a comprehensive and modern understanding of constituent grammar requires moving beyond verb-centric models and integrating structural analysis with constructional semantics to achieve a more accurate and realistic representation of how meaning is generated in human language

Keywords: Thematic Structure, Syntactic Rules, Syntactic Patterns..

البنية الموضوعاتية في القواعد التركيبية

روشنا اركان تقي^١ ا.م.د. سيران سمين احمد^٢

^١ طالبة ماجستير، قسم اللغة الكوردية eskm24012@uokirkuk.edu.aq

^٢ جامعة كركوك، كلية التربية للعلوم الإنسانية serwansamen4@gmail.com

الملخص

تهدف هذه الدراسة إلى تقديم تحليل عميق وشامل لمفهوم "بنية الحجج" ضمن إطار "القواعد المكوناتية، مع التركيز بشكل خاص على النهج "البنائي" (Constructionist) الذي طورته اللغوية البارزة أديل غولديبيرغ. تاريخياً، كانت الرؤى اللغوية التقليدية والكلاسيكية (المعروفة بالنهج المعجمي) تنظر دائماً إلى بنية الحجج كنتيجة مباشرة للخصائص الدلالية المتأصلة في الفعل، مفترضة أن الفعل هو المحدد الوحيد لشكل الجملة وبنائها. ومع ذلك، تتحدى هذه الدراسة هذا المنظور التقليدي وتثبت،

استناداً إلى نموذج غولديبرغ، أن التراكيب اللغوية (Constructions) في حد ذاتها هي وحدات رمزية تحمل معنى دلاليّاً مستقلاً، دون الاعتماد الكلي على الأفعال التي تشغلها. تتناول الدراسة بدقة التفاعل الديناميكي بين المعاني المعجمية للأفعال والقوالب التركيبية، بما في ذلك التراكيب متعدية المفعولين، وتراكيب الحركة المسببة، والتراكيب الناتجة. ومن خلال تحليل أمثلة متنوعة، يوضح هذا البحث كيف يمكن للأفعال داخل مكون نحوي معين أن تكتسب معاني جديدة تتجاوز حدود المعجم. وفي الختام، تشير النتائج إلى أن التوصل إلى فهم شامل وحديث للقواعد المكونانية يتطلب تجاوز النماذج المتمحورة حول الفعل ودمج التحليل البنوي مع الدلالات البنائية، وذلك للوصول إلى تمثيل أكثر دقة وواقعية لكيفية نشوء المعنى في اللغة البشرية.

الكلمات المفتاحية: البنية الموضوعاتية ، القواعد التركيبية ، القوالب التركيبية

دروستهی نارگو مینت له ریزمانی پیکهاتوویدا

روشنا ارکان تقی^١ پ.ی.د. سیروان سمین احمد^٢

خویندکاری ماستر، بهشی زمانی کوردی^١ ماموستای یاریدهدر دکتور له بهشی زمانی کوردی، کولژی پهرهردی
زانسته مرقابهتییهکان^٢

پوخته:

ئهم توژیڤینهوهیه ههولدهدات شیکردنهوهیهکی قوول و چروپر بو چهمی دروستهی نارگو مینت له چوار چیهوهی ریزمانی پیکهاتوویدا پیشکەش بکات، به جهختکردنهوهی تایبەت لهسهه پیکهاتوویی (Constructionist) که له لایهن زمانهوانی ناودار ئادیل گۆلدبیرگهوه پهرهی پیدراوه. له میژووی زمانهوانیدا، تیروانینه تهقلیدی و کلاسیکیهکان (که به تیروانینی فهرهنگی ناسراون) هه میشه دروستهی نارگو مینتین وهک دهر نهجامیکی راستهوخوی مانا ناوهکیهکانی کردار بینهوه و پینان وابوه کردار تنها بریاردهه لهسهه شیوازی رسته. بهلام ئهم توژیڤینهوهیه ئهو دیدگایه تههدا دهکات و به پشتبستن به مۆدیلهکهی گۆلدبیرگ دهسهلمینت که دروسته زمانهوانیهکان (Constructions) خویان یهکهی هیماین و واتابهکی سهه بهخۆ ههلهگرن، بیگومان بهی ئهوهی تنها پشت بهو کردارانه بهستن که تیئاندا جیگیر دهبن. توژیڤینهوهکه به وردی کارلیکی دینامیکی نیوان مانا فهرهنگیهکانی کردار و قابله سینتاکسیهکان (وهک پیکهاتوویی دوو-تیپههکان و پیکهاتوویی جولهی-هوکاری و پیکهاتوویی نهجامی) تاوتووی دهکات. له ریگهی شیکردنهوهی نمونه جیاوازهکانهوه، ئهم بابته پیشانی دههات چون کردارمان له ناو پیکهاتهیهکی ریزمانی دیاریکراودا دهتوانن مانای نوئ وهر بگرن که له دهرهوهی فهرهنگدایه. له کۆتاییدا، نهجامهکان نامازه بهوه دههه که گهیشتن به تیگهیشتنیکی گشتگیر و سههدهمیان به ریزمانی پیکهاتوو، پیوستی به تیپهاندنی مۆدیله کردارتهوههکان و پهنابرده به تیکهلهکردنی شیکردنهوهی پیکهاتهیهی لهگهله ماناناسی بونیاتگیری، ئهمهش بو گهیشتن به ویناکردنیک ورتتر و واقیعتیر بو چونهتی دروستبوونی واتا له زمانی مرقهه. کلپله وشه: ریزمانی پیکهاتوویی، دروستهی نارگو مینت، تهزهکانی رسته.

پیشهکی:

ناونیشانی توژیڤینهوهکه بریتیه له (دروستهی نارگو مینت له ریزمانی پیکهاتوویدا)، ههولیکه بو خستهرووی بنهما تیوری و پراکتیکیهکانی دروستهی نارگو مینت له ریزمانی پیکهاتوویدا، سنوری توژیڤینهوهکه له چوار چیهوهی ههردوو ئاستی سینتاکس و سیمانتهکدایه بهپی تیوری درکیپکردن و مۆدیلی ریزمانی پیکهاتوویی گۆلدبیرگ ئهم توژیڤینهوه خراوتههروو، ریبازی توژیڤینهوهکه وهسفی شیکارییه نمونهکان له ناخاوتنی رۆژانهی خهلهکهوه وهرگیراوه شیکردنهوه بو نمونه داتاگان کراوه. ناوهروکی توژیڤینهوهکه له دووبهش پیکهاتوو، له بهشی یهکههدا باس له سهههلهدانی ریزمانی پیکهاتوویی و بنهماکانی تیوری ریزمانی پیکهاتوویی و مۆدیلی ریزمانی پیکهاتوویی گۆلدبیرگ، له بهشی دووههدا باس له دروستهی

نارگو مینت له ریزمانی پیکهاتوویدا و پیکهاتوویدی دوو- بهرکاری و پیکهاتوویدی یهک - بهرکاری و پیکهاتوویدی جولهو هوکار و پیکهاتوویدی نهجامی کراوه،
بهشی یهکههم:

١. بنه‌مای تیوری

١.١. سه‌ره‌تایهک له‌سه‌ر ریزمانی پیکهاتوویدی:-

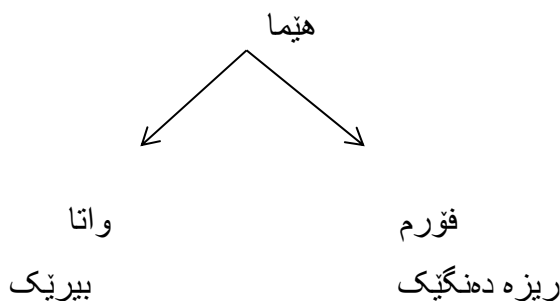
زاراوه‌ی پیکهاتوویدی زمانه‌وانیدا به‌کارهاتوووه، به‌کارهینانی خودی زاراوه‌که له سه‌ره‌تادا، بو ناماژهدان بووه به ههموو نهو خستنه‌ته‌کیه‌کانه‌ی که له ریزمانی زماندا بوونیان هه‌بووه، کهواته پیکهاتوو وهکو ته‌رزیک، په‌یوه‌ندی داره به ریزمانه‌وه، به‌لام له ریزمانی زمانی درکپیکردندا، مؤدیلکی تاییه‌تی ریزمانی ده‌گریته‌وه، یه‌که‌ی بنه‌رتی له ریزماندا (پیکهاتوووه ریزمانیه‌کان) ن، نهک ته‌نها یه‌که سینتاکسیه‌ یه‌ک‌گرتوو و سه‌ره‌خوکان و نهو یاسایانه‌بن، که یه‌که‌کان له ته‌نیشته یه‌ک ریز بکمن (2 schonefeld, 2006p)، له زمانه‌وانیی کوردیشدا بو یه‌که‌مجار زاراوه‌ی (پیکهاتوویدی) و (ریزمانی پیکهاتوویدی)، له لایهن (پ.د.کاروان عومر قادر) به‌کارهینراوه، دواتر (نالی نه‌دهم غه‌ریب) ناماژه‌ی پیدراوه، که به ریزمانی پیکهاتوویدی (construction grammar) ناسراوه، کورته‌کراوه‌که‌ی (CG) ه، سه‌ره‌تای ریزمانی پیکهاتوویدی، له لایهن له‌یکوف (١٩٨٧)، لانگه‌کس (١٩٨٧)، فیلمور و که‌ی (١٩٩٣)، گولبیرگ (١٩٩٥) فیلمور، که‌ی و توکونور (١٩٨٨)، بره‌گمان (١٩٨٨)، و لامبریکت (١٩٩٤) په‌ره‌ی پیدراوه، نه‌ویه که بنیاته ته‌قلیدیه‌کان—واته، په‌یوه‌ندییه‌ جیگیره‌کانی نیوان فورم و مانا یه‌که بنه‌رتیه‌کانی زمانن،

زانستی زمانی درکپیکردن دوو بوار له‌خوده‌گریت که یه‌که‌م سیمانته‌یکی درکپیکردنه دووم ریزمانی درکپیکردن بو ریزمان/ریزمانی درکپیکردن، سه‌بارته به ریزانه پیکه‌ینه‌ره‌کان که دوو گریمانه‌ی ناراسته کراوه به (ریبازی ده‌رکپیکردن بو ریزمان) په‌یوه‌ستن، نه‌وانیش (گریمانه‌ی هی‌مای) و (گریمانه‌ی بنه‌مای به‌کارهینان) ن، سه‌ره‌رای نه‌وش ریزانه‌کانی درکپیکردن، نه‌جامی کاره‌کانیان له سیمانته‌یکی درکپیکردنه‌وه وه‌ده‌گرن، به‌لام نه‌م دوو بواره له رووی پراکتیکه‌وه جیاوازیان هه‌یه، زوربه‌ی لیکوله‌ران به پنیوستی ده‌زانن، که تویرینه‌وه له هه‌ردوو بوار سیمانته‌یکی درکپیکردن و ریزمانی درکپیکردن پیکه‌وه بکمن (گونا عمر عبدالله، ٢٠١٣: ١٦)، به‌لام نه‌و تویرهرانه‌ی که تویرینه‌وه له لقه‌کانی درکپیکردن بو ریزمان ده‌کمن، پشت به دوو ریگا ده‌به‌ستن:

یه‌که‌م: ریگای (رونالد لانگه‌کس) ه، که جه‌ختی له لیکوله‌ینه‌وه ریساکانی درکپیکردن کردوته‌وه، له تیوره‌که‌یدا به ناوی (ریزمانی درکپیکردن) هه‌ولی دیاریکردنی ریساکان ده‌دات، تئیدا داره‌شته‌ی ریزمانی و به‌سته‌وه‌ی به‌لایه‌نه‌کانی تیگه‌بیشته‌ی گشته‌یه‌وه ده‌خاته‌روو.

دووم: نه‌م ریگایه‌م کومپلئیک تویرهران شوینی که‌وتوون، له‌وانه (وليام، کارلس، جورج لاکوف)، سه‌رنجیان له‌سه‌ر نه‌وه بووه، که روونکردنه‌وه‌ی زیاتر، له‌سه‌ر یه‌که زمانه‌وانیه‌کانی زمانیکی تاییه‌ت بدن، هه‌ولدراره مه‌ودای فراوانی یه‌که دا‌کراوه‌کانی زمانیک ده‌ربخن، له مورفیمه‌وه بو وشه‌کان، ده‌برینه ئیدیه‌مه‌کان، فریزه‌کان، نه‌گه‌ره‌کانی پیکه‌ینان و په‌یوه‌ندییه‌کان، که له لایهن نه‌م تویرهرانه‌ی گرنگی به‌م هی‌لانه‌ی دراره، گه‌شه‌یان به‌گروپیک له تیوری دراره، که به (ریزمانی پیکهاتوو) ناسراوه، نه‌م زانسته له ناو

زمانهوانی درکپنکردندا بوونی ههیه، که یهکهی بنچینهیی زمان لهم زانستهدا له (فۆرم - واتا) پیکدیت، که (پیکهاتوویهکان) ناسراون (Evans 2007:p 19)، سهبارت به زاراهوی پیکهاتووویی له زمانهوانیدا، رۆل و بهکارهینانیکی بهرچاوی ههیه و سهراوهی دروست بوونی لهم زاراهویه بۆ لهم ریزانهی لیکۆلینهوه له ریزمان (ریزمانی پیکهاتووویی) ناگهریتهوه، بهلکو به بیرو بۆچوونی زانا (گۆلدهبیرگ) له ریزمانی باویشدا گرنگی به وردهکاریهکانی بونیادنا نه تاییهتیهکان دراوه و له قوناغه سهرهتاییهکانی ریزمانی گواستنهوهی (چۆمسی) یشدا، پیکهاتوویهکان گرنگی و رۆلی ناوهندی خۆیان پاراست (Golldberg, 1995:p 1). زاراهوی پیکهاتووویی جهخت له سهراوهی پیهوهندی نیوان (فۆرم - واتا) ی سهراوهی زمان و سهراوهی پیکهاته پیهوهندیارمکانی زمان دهکاتهوه، کهواته ههراکام له فۆرمی زمانی و واتای زمانی، بهشیهیهکی جیانهکراوه، پیکهوه گریدراون، لهم ریزمانه، جوتیهکانی (فۆرم - واتا) نهک به تنهانهمای وشمن، بهلکو سهراوهی یهکه زمانیهکان دهگریتهوه، یهکه فونۆلۆژییهکانی وهکو (فون، ئاوهز)، یهکه مۆرفۆلۆژییهکان وهکو (مۆرفیم) هکان، یهکهی سینتاکسی وهک (رسته) یش، هیماییهکن، گوزارشت له هاوپیهوهندیاری (فۆرم- واتا) ی خودی یهکهکه دهکن، و له بهکارهینانیشدا، ئامازه به سهراوهی کۆزانیاری یهکهکان دهکریت خالی سهراوهی لهم ریزمانهدها نهویه که فۆرمی زمانی پابهندبوونییکی ناچاری و دهورهراوی به ناوهرۆکه واتاییهکهی و کردهی پیهوهندیکردنهکهیهوه ههیه. (wasserscheidt, 2019:p 95). کهواته ریزمانی پیکهاتووویی، کۆکردنهوهی کۆزانیاری زمانی، که له ئهجامی جوتکردنی (فۆرم - واتا) وه دهبیت، فۆرم و واتاش خودی هیمای زمانی پیکدینن، له کاتیکدا له روانینی باوکاندا، دیوی فۆرم پیکهاتوووه له ریزهدهنگیک که بهرگۆی دهکویت، دیوی واتاش بیریکه، بهرامبهر ریزهدهنگهکه دهوستتیهوه و له میشکی مرفۆدا پاریزراون، ههردوو دیوی هیماکه له ئهجامی تیکهلهکردنهوه بهیهکتریهوه گریدراون، (فتهاح، ٢٠١١: ٤٤)، کۆی ههموو لهم روونکردنهوانهی سهراوه له روانینه باوهکاندا له م هیلکاریدا خراوهتروو:

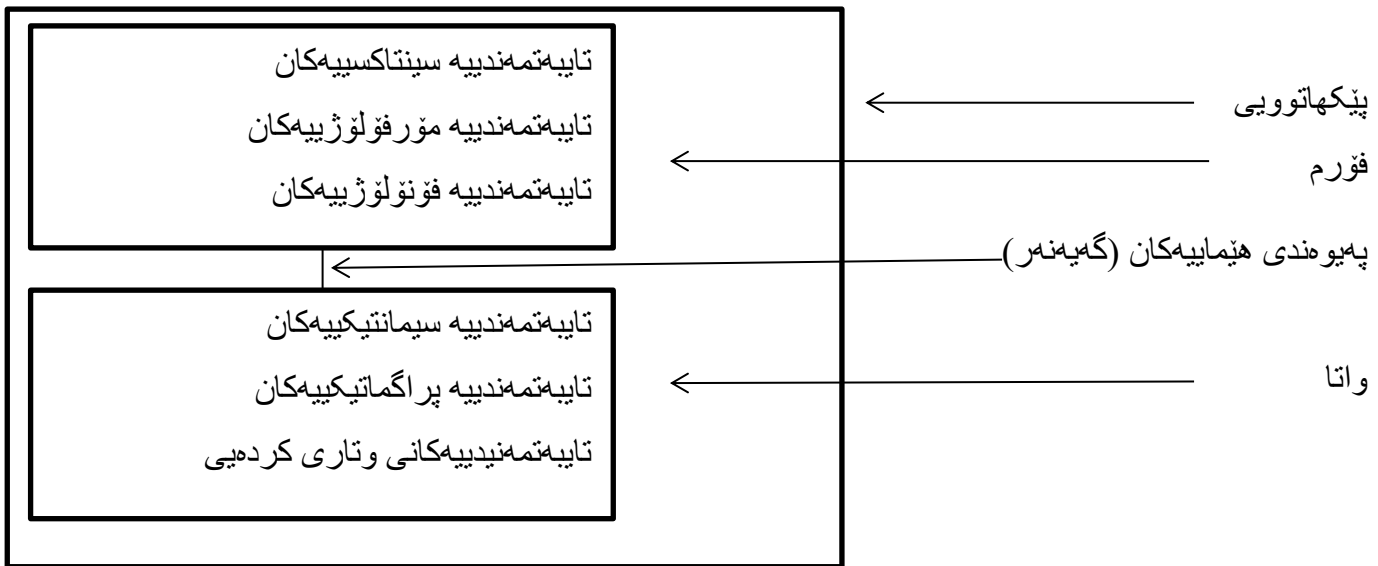

هیلکاری (١) لیکدانهوه باوهکانی هیمای زمان

له ریزمانی پیکهاتوویدا (سهراوهی یهکه پیکهینهرهکانی زمان، وهکو هیمایهک دادهنرین و له کۆتایشدا سهراوهی زمان به پیاوهیهکی هیمایی دهنویریت)، واته دهتوانین بلین هیمایش ههراکام له (فۆرم- واتا) دهگهیهنیت، خودی هیماکه، سهراوهی بواره پیهوهسته باوهکانی وهک (فونۆلۆژی، مۆرفۆلۆژی، سینتاکس

وقائع المؤتمر الدولي الرابع (التعليم العالي وقضايا المجتمع المعاصر) ٢٠٢٦/٥/٧-٦

و فورمه فهرهنگييهكان له پهيوهستييهكي بهردهوام و دانهبراو به هرکام له سيمانتيک و پراگماتيک و بارودوخهکاني ناخواتنهوه به وردهکاربييهکاني هرکاميانهوه (پناسهدهکات، فيربووني هيماکش، له نهجمادا نمازه به هرکام له لايهه پيکهتيرهکان دهدات، له ريزماني پيکهاتوویدا سرجهم کوزانياربييهکان دهربارهی يهک به يهکی هيماکان له نواندنيکدا دمخاتروو (نالی ادهم غريب، ٢٠٢٣: ٢٩)، سهبارت به روونکردنهوه بو هيماي زماني له پيکهاتووويهکدا لهم هيکاربيهدا خراوتهروو:

هيکاربي (٢) هيماي زماني له پيکهاتووويهکدا(نالی ادهم غريب، ٢٠٢٣: ٣٣)

٢.١. بنه‌ماکاني تيوري ريزماني پيکهاتوویی:

١- پهيوهندی نيوان فورم و واتا، سرجهم زانياربييه زمانيه‌کان چ ديار بن يان ناديار (مه‌بست له ديار دهربراه ناسايه‌کانه و نادياريش، دهربراه ئيديومييه‌کان و ههنگاو و پيواروکانی زمانپژانه)، له جوتکردنی فورم و واتا پيکهاتوون، (پيکهاته‌کان) فهرهنگ و ريزمان هر دووکیان له‌سهر پيکهاته بنيادنراون، بويه جياکاري له نيوانيان نييه (4: p wasserscheidt, 2019)، له ريزماني نهرينيدا وشه‌کان به شپوهيهکی سره‌کی له فهرهنگی وشه هله‌ده‌گيرين، له کاتيکدا ياسا ريزمانبييه‌کان به جيا دانراون و وشه‌کان ريزده‌کهن بو دروستکردنی رسته. واتا (سيمانتیک) به شپوهيهکی سره‌کی له پيکهاته قووله‌کانهوه وهرده‌گيريت، که دواتر ده‌گوردرين بو پيکهاته‌ی رووکش ئيمه ده‌يانبيستين يان ده‌يانخوينينهوه، به‌لام ريزماني پيکهاتوویدا، پيکهاتووويه‌کان پينان وايه تهنه وشه‌کان نين به تهنيا فيري ده‌بين. به‌لکو، پيکهاتووويه‌کان فيريده‌بين، ئهم پيکهاتووانه‌ش ده‌سته‌واژه‌ی تهاون يان به‌شیکن له ده‌سته‌واژه‌کان. ئهم پيکهاتووانه وهک يه‌کهيهکی تهاو سهر ده‌کرين که تييدا شپوهيهکی دياریکراو فورم (واته چون دهرده‌کهويت يان ده‌وتريت) و ئهرکيکی دياریکراو (واتاکه‌ی يان مه‌بسته‌که‌ی) پيکهوه به‌ستره‌ونه‌توه و فيريان ده‌بين. (Goldberg, 2013: p 15)، هر پيکهاتووويهک له جوتکردنی فورم و واتا پيکديت، فورمه‌کان زنجيره‌ده‌نگه فونولوژیيه‌کاني زمانیکي تايه‌تن و واتاکانيش به نواندنه هوشه‌کييه‌کانهوه به‌ستره‌اون، واته ئهو

وقائع المؤتمر الدولي الرابع (التعليم العالي وقضايا المجتمع المعاصر) ٦-٧/٥/٢٠٢٦

چەمكە فەرھەنگیە، كە بە فۆرمەكەو پەيوەستە، بۆ نموونە وشەى (گۆلەبەبەيون) بە چەمكى رووھەكەو بەستراو و يەكەى زمانى گۆلەبەبەيون، پىكەتووەكە پىكدىننىت، كە ھەردوو فۆرم و واتا لە خۆ دەگریت، لە زمانەكاندا پىكەتووەكان، تەنھا وشەيەك نین، بەلكو دەكریت زنجیرە وشەكانى ئىدیۆمىك بن، یان پىكەتووە رستەسازىیەكان بن (تەرزەكانى دارەشتەى ئارگومىنت) و يەكە مۆرفولوژییەكان وەك (مۆرفىم) ھەكان، يەكە فونولوژییەكان وەك (فون و ئاوەز) پىكەتەيەكن، كە خۆى لە خۆیدا گوزارشت لە يەكئىبەكەى ھاوپیوھەندىدارى (فۆرم-واتا) خودى يەكەكە دەكەن لە بەكارھێنانىشدا، ئاماژە بە سەرچەمى كۆزانىارىیە زمانىیەكانى يەكەكان دەكریت (گۆنا عمر عبدالله، ٢٠٢٣: ٢٦)، ئامانجى ریزمانى پىكەتوویى، كۆكردەوھى كۆزانىارى زمانىیە، ئەمەش لە ئەنجامى پەيكالوونى فۆرم و واتاو دروستدەبیت بۆ روونكردەوھى ئەم بئەمايەى ریزمانى پىكەتوویى، نموونەى فۆرمونى زمانى يەكەم لە لای مندال دەھێنرێتەو، كاتىك سەرئەنجام لە قوناغەكانى سەرەتای فۆرمونى ریزمانى زمانى يەكەم لە لای مندال دەدریت، دەبىنریت، فۆرمونەكان وەك كۆزانىارىیەكى نادىار و ئاشكرا دەردەكەون، دواتر بەھۆى بەكارھێنان و ئەزموونى بەكارھێنانەكانەو، كەلەكەيانەكەت، نەك بەھۆى ياساو ریزمانىیە ديارەكانەو بونىادنراين، بۆ نموونە مندال زانىارى (كۆكردەوھى ناوھەكان) ی لە لا روون و ئاشكرايە و ديارە، زۆر بە ناسانى دەتوانىت پىكەتووە تاك و كۆكان لە يەكتر جیا بكاتەو بەبێ گرفت، بە بێ كىشە دەتوانىت پىكەتوویەكى وەك (دارىك، پىاویك، سىوێك..) لە پىكەتووەكانى (دارەكان، پىاوەكان، سىوێكان..) جىابكاتەو بىناسىت و بونىادىان بنێتەو، لە ھەمانكەدا ئەگەر پرسىارىان لى بكرىت كە چۆن (دارىك) دەگوریت بۆ (دارەكان) ئەو و لایى نازانمە، كەواتە توانای پىكەتوویان دەبیت، بەبێ ئەوھى توانای ئەوھىان ھەبیت، كە پىناسەو شىكردەوھى پىكەتووەكانىان بكەن، ھەروەھا لە كۆزانىارى ئاشكرا، زياتر لە ماوھى فۆرمونى زمانى دووھەدا دەردەكەوتىت و زمانىیەكانى پەبىبەن، گرنجى كۆزانىارى ئاشكرا، زياتر لە ماوھى فۆرمونى زمانى دووھەدا دەردەكەوتىت و پىوېستە بە تەواوى لایەنە زمانىیەكانەو و ئاخىوەر ئاگایانە فۆرماندەبیت. (نالى ادھم غرىب، ٢٠٢٣: ٥٥).

٢- واتای پىكەتووەكان، راستەوخۆ پەيوەندى دارن بە فۆرمىكى ديارو ئاشكرا و پىزانراوھە، بە شىوھەيەكى دىكە، واتا و فۆرم، لە پىكەتەو مۆدیولى جىاواز دانەكراون، لە كاتىكدا مۆدیولار زۆرجار لە تىۆرىيەكانى تردا (وەك تىۆرىيەكانى چۆمىكى)، فۆرم و واتا بە مۆدیولنىك (بەشنىكى سەرەخۆ) لە مێشكدا سەیر دەكریت، بەلام ریزمانى پىكەتوویى ئەمە رەندەكەتەو. لەبىرى ئەو، ھەموو لایەنەكانى زمان (فۆرم، واتا، بەكارھێنان) پىكەو كاردەكەن و لە يەك چوارچىوھى گشتگىردا شىكار دەكرىن. واتە، رستەسازى، واتاسازى، وشەسازى، دەنگسازى و پراگماتىك بەشنىكى جىانەكراوھى يەك سىستەم (Fischer and stefanowitsch, 2006:p 5)، واتە فۆرم و واتا بەشنىوھەكى جىانەبووھە پەيوەستن پىكەو، بە ھۆى ئەم بئەمايەو، پىكەتوویى راستەوخۆ ئاماژە بە رەھەندىكى بەكارھێنانە زمانىیەكان دەدات، لەبەر ئەوھى روودانى پىكەتووەكان، ھەمانكەتەو ھەركام لە فۆرمەكان و بەكارھێنانى فۆرمەكانى پىكەتەكادا كۆدەكەتەو، بەم شىوھە فۆرم و واتا لە مۆدیولى جىاوازدا ھەلناگىرین بەلكو بە شىوھەيەكى جىانەكراو بەيەكەو گرىدراون (Wasserscheidt, 2019:p 4).

٣- شىوھى پىكەتووەكان لە تۆرىك پەيوەندى دوو لایەنە پىكدىت، پەيوەندى بە پلەبەندى و بۆماوھى (مىرتگرى) ھوھەيە، واتە پىكەتووەكان لە تۆرىكى ئالوگۆركراوى پەيوەندىدار بە دارەشتەى ھەرمى

بؤماوهيدا دنونيرين، له ريزمانى پيکھاتوویدا، ريزمان تهنيا بریتی نيه له کؤمه نیک ياسای جياکراوه سهارهت به چؤنيهتی دروستکردنی رسته. لهبری نهوه، ريزمان وهک تۆريکی نالۆز و پهيوهست به يهکتر سهير دهکريت که ههموو جۆره يهکهيکه زمانهوانی تيدا کۆکراوهتهوه، له بجووکترينهوه تا گهورهترين يهکه، وهک پيکھاتووی وشهکان تا پيکھاتووی دهستهواژهکان ههمويان لهناو تۆريکی گهورهتا بهيهکههوه پهيوهستن. ئهم تۆره وهک هيئاکاربيهک وايه که تيدا يهکه بجوکهکان (وهک وشهکان) له يهکه گهورهترهکانهوه (وهک دهستهواژهکان) تاييهتمهندی وهردهگرن يان به پيچهوانهوه. ئهم پهيوهنديانه پييان دهوتریت بهستهری ميراتگری (Goldberg, 2013:p15).

٤- هيچ زانياربيهکی زگماکی تاييهت به زمان بوونی نيه، پيکھاتووی و خۆرسک، چ له ناو خودی زمان ، ياخود له نيوان زمانه جياوازهکاندا بوونی نيه، له کاتيکدا له ريزمانی بهرهمهينانی (چؤمسی) دا پييانوايه که مرؤقهکان توانايهکی زگماکی زمانيان ههيه، له ريزمانی پيکھاتوویدا جهخت لهوه دهکريتهوه که پيگهيشتنی زمان له ريگهی نهزمونهوه دهبيت، که ههموو زانياربيه زمانبيهکان له ريگهی نهزمون و کارليکردن لهگهئ ژينگهی زمانهوانيدا فير دهکريين. واته، منداآن زمان فير دهبن بهوی گوی له قسهکردنی دهووبهريان دهگرن و بهردهوام پيکھاته جياوازهکان دهووزنهوه و له پهيوهنديبهکانی نيوانيان تيددهگن، هيچ پرؤگرامی پيشوهخته له ميشکدا نيه بو زمان (Fischer and stefanowitsch, 2006:p 5) ، بهم شيوهيه ريزمانی جيهانی و زانياربی خۆرسکی زمانی له زمانهکاندا بوونی نيه، ئهمهش بههوی نهوهی تهووی دهکرده زمانبيهکان، بهرهمی سروشتی درکپيکردن و توانستی درکپيکردن. (نالی ادهم غريب، ٢٠٢٣: ٥٦)

٣.٢. مۆدیلی ريزمانی پيکھاتووی گۆلدبيرگ: (Adel Goldberg):

مۆدیلی ريزمانی پيکھاتووی گۆلدبيرگ، بو يهکيک له ئاراسته ديارهکانی ريزمانی پيکھاتووی دهگهريتهوه، که لهسهر دهستی (ئديل گۆلدبيرگ) دامهزراوه، که له سههرهتادا گۆلدبيرگ سهارهت به ريزمانی پيکھاتووی کاريجهری کارهکانی ههردوو زانا (جۆرج لهيکوف و چارلز فيلمور) بهسهروه بووه، که ههردوو زانا رۆليکی سههرهکیان له دامهزراندنی چوارچيوه پيکھاتووی ههبووه، گۆلدبيرگ، بير و بؤچوونی تاييهتی خوی سهارهت به ريزمانی پيکھاتووی دهخاتهروو، ئينجا يهکيک له مۆديلهکانی ريزمانی پيکھاتووی بهرهمدينيت، که به مۆدیلی ريزمانی پيکھاتووی گۆلدبيرگ ناسراوه، له هيئه گشتييهکاندا لهگهئ مۆديلهکانی تر هاوتهريبه و له وردهکاری و جؤرايهتی پيکھاتهکاندا، مۆدیلیکی تاييهتی له ريزمانی پيکھاتووی پيشنيزادهکات، به جۆريک، له چؤنيهتی کات و شوين و چييهتی بهکارهينانی پيکھاته دياریکراوهکان، وهک بهشنيک له ناگایي و کۆزانياربی زمانی ناخيوهران دادهنيت، بهکارهينانی پيکھاتهيهکی دياریکراو و ناماده بهشيوهيهکی سههرهتوانه، بهشنيک له کۆزانياربی زمانی دنونينيت، ههر بؤيه رهههنده سيمانتيکی و پراگماتيکييهکانی، وهک دياریکاری پيکھاتوويهکان هۆکاری گرنگ و له پيشينه بو تيگهيشتن له پيکھاته ريزمانبيهکان (Goldberg, 1992:p 7). پيش گۆلدبيرگ، زۆربهی تيۆرکانی ريزمان پييان وا بوو که واتا سههرتا له وشهکانهوه سهراوه دهگريت و پاشان به يهکخستنی وشهکان له رستهتا واتا دروست دهبيت، بهلام گۆلدبيرگ دژی ئهم بيرۆکيه وهستايهوه، ئهو دهيوت تهناهت شيوای پيکھاتووهکان

وقائع المؤتمر الدولي الرابع (التعليم العالي وقضايا المجتمع المعاصر) ٦-٧/٥/٢٠٢٦

وهك شيوازی رستهی يهك بهرکاری يان دوو بهرکاری، خوځيان مانای تايبهتياں ههيه، سه بهخو لهو وشانهی كه پريان دهكهنهوه، ههروهه ها نم مؤديله پنی وایه كه پيکهاتوو هكان پيوسته وهك يهكهی سه رهکی و بهرتهی له تيوری زمانهوانيدا سهير بکرين، نهك تهنها وهك کو مهآنيک وشه يان ياسای ريزمان، نهمه جياوازيههکی گهورهيه لهگهل ريزمهکانی تر كه پنيان وایه وشهكان يهكهی بهرتهين و بنياتهكان له يهكخستنی وشهكانهوه دروست دهبن. پيش گولديبرگ، زورجار ريزمانی پيکهاتوويی زياتر بو روونکردنهوهی دهستهواژه و ئيديومه يهكه ناسه رهکيههكان بهکاردههات. بهلام گولديبرگ ههوليدا نيشان بدات ههمان بهماکانی ريزمانی پيکهاتوويی دهوانن بو روونکردنهوهی پيکهاته ريزمانيه يهكه سه رهکيههکانيش بهکاربهيزين، وهك رستهی يهك بهرکاری و دوو بهرکاری. نهو جهختی لهسهه نهوه دهکردهوه كه ههموو رستهكان، چ ئيديوم بن يان رستهی ئاسايی، بهشيكن له توريکی گهورهی بنياتهكان (Evans and Green, 2006:p674) خالی گرنگ و تايهت بهم مؤديله له ريزمانی پيکهاتوویدا، پيکهاتهی دياريکراو و ناولينراوه هه بوپه پيکهاتهکانيش به هوی رهههندی سيمانتيک و پراگماتيکهوه بهر ههمهاتوون، بهمجوره لهم مؤديله جياکاری له نيوان سيمانتيک و پراگماتيک ناکريت، ههروهه پيکهاتهکانی ئاستی رسته خوځيان مانايان ههيه بهپيی نهم ديدهگايه، پيکهاتهكان خوځيان بهرتهی تيورين نهك تهنيا وهك شيوازی ريکخستنی وشهكان له ناو رستهدا سهيربکرينت، لهم تيورهی گولديبرگدا، گرنگيهکی زور به پيداويستی پيکهاتوو هكان دراوه، (دارهشتهی ئارگو ميننت) لهسهه ئاستی رسته، بو نمونه پيکهاتوويی دوو بهرکاری يان پيکهاتوويی نهجامی (نالی ادهم غريب، ٢٠٢٣: ٦٩). بهم شيوهيه پيکهاتهكان دهبن به قالبیکی پيکهاتوويی بههوی خودی قالبه پيکهاتووييهکهوه، له چهمی پيکهاتوويی تيدهگهين. لهم نمونانهدا پيکهاتوويهکی تايهت و ناولينراو و ناماده له مؤدیلی گولديبرگدا دهستنيشانکراون:

- هیوا کیکی بو مندالهکه کری.

- نهوان کارهکيان زورباش نهجامدا.

له نمونهی يهکههدا پيکهاتوويهکی دوو بهرکاریه (بهرکاری ١، بهرکاری ٢) ههريهک له (هيو، کيک، مندال)، وهك پيکهاتوويهک پيوستيههكان بو کرداری (کری) دهسته بهرتههکن، ههه نهمهش پيکهاتوويهکی دوو بهرکاری دروستکردوه، ههروهه له نمونهی دووهدا به پيکهاتوويهکی نهجامی دادهنريت، بهوهی كه قالبه پيکهاتوويهکه نامازه و گوزارشت به نهجاميک دهات، ههه بوپه چهمی گشتی رستهی دووهم بو پيکهانانی نهجاميک دهگهريتهوه، بهوهی (نهجامدان) نهجامی کوتايی رستهکيهه، سهراپای پيکهاتهکه به قالبی نهجامی ناودهبريت، ههه دهراويکی تر ههلهگری ههمان چهمک و تيگهيشتن، به ههمان پيکهاتوويی دادهنريت. ريزمانی پيکهاتوويی دهکريت وهك تيوريههک لهناو زمانهوانی درکپيکردندا پولين بکرينت، تيوريههکه سهبارت به زمان كه پيکهاتوويی (construction) "وهك بهماي بنچينهی ريکخستنی ريزمانی دهبنريت، گولديبرگ تهواوی بيري خوی دهبارهی پيکهاتوويی لهم پيناسيهدا دهخاتروو :-

C پيکهاتهيهکه، نهگهه C برتينييت له جووتکردنی فورم-واتا $\langle Fi, Si \rangle$ به جوریک ههنديک لايهنی Fi يان ههنديک لايهنی Si به تهواوی له پارچه پيکهينهرهکانی C يهوه يان له پيکهاته دياريکراوهکانی ديکه و پيشترهوه، پيشيني نهکريت.

لهم بيناسهيدا، (F) بهرامبهر فورم (Form) و (S) يش بهرامبهر بهواتا (semantic) ، هيمای بچوکر او هی بهر دهميشيان ناماژ هيه بو پهيو مندييه هيمایيه که هی نيو انيان . کهواته، پیکهاتوويهک نهگهر تنها جووتیکی فورم و اتا بیت به شیوهیهک هندیک لایهنی فورم یان هندیک لایهنی و اتا به وردی له بهشه پیکهینهر مکانی پیکهاتووی یان له پیکهاتووکانی تری بیشتر دامه زراومه پیشینی ناکریت، بهواتایهکی تر بیناسهکه به سادهیی دهلیت: بریتیه له هر یهکهیهکی زمانی (جا وشهیهک بیت، دهستهواژیهک، یان شیوازیکی رستهسازی) که فورم و واتایهکی تابیهت به خوی هیه، و ناتوانریت ئه و اتا و فورمه به تهووی له بهشه بچوکهکانیهوه یان له یاسا گشتیهکانی زمانهوه پیشینی بکریت (Goldberg, 1995:p 4). واته مؤدیله له پیکهاتووی، لهسر دیاردهی پیشینیکردن دهوستیت و پهيو هندی به گشت دارهستهکهوه هیه. بهو واتایهکی پیکهاتوویهک هیه و داریژراوه، سروشت و تابیهتیت دارهستهیهکشی، پهيوهندی به بهشه پیکهینهر مکانیهوه نییه، دهتوانریت بهمشیوهیه مؤدیلهکه کورت بکریتهوه، (ناتوانریت پیشینی هیچ لایهنیکی قالبی زمانی بکریت، بههوی بهشه پیکهینهر مکانیهوه). کهواته تهووی زمان ودهربراهکانیش، وهک بونیادیکی نادرهستهیی (به ههمان قالب و شیوازی ئیدیومهکان) دادهنرین (نالی ادهم غریب، ٢٠٢٣: ٧١).

بهشی دووهام:

٢. دروسته ی نارگومینت له ریزمانی پیکهاتووییدا:

سهرهتای دهرکهوتتی چهمکی دروسته ی نارگومینت له چوارچیهی ریزمانی پیکهاتووییدا دهگهریتهوه بو کارهکانی (Charles fillmore, 1988) له سالی ههشتاکاندا کاتیک بناغهی ئهویان دانا که یهکه ریزمانیهکان خاوهنی واتان، بهلام دارشتی ئه چهمکه وهک تیورییهکی سهر بهخو، بو شیکردنهوی پهيوهندی و رهخنهگرنتی نیوان پریدیکات و نارگومینتهکان لهسر دهستی (Adele Goldberg, 1995) بووه، ههروهها گرنگی به وه داوه که پیویسته دان به بوونی (پیکهاتو) دا بنریت، وهک سهرچاوهی سهرهکی دروسته ی نارگومینت،

له ریزمانی پیکهاتووییدا ئهوی رۆلی هیه له حوکم کردنی تهووی رستهکه خودی پیکهاتووهکهیه نهک به تنها پریدیکاتهکه، واته پیکهاتووهکه ئهوه دیاریدهکات که نارگومینتهکان چون دهردهکون و جور و ژماره ی نارگومینتهکان، واتای کونای روداوهکه له لایهن پیکهاتووهکهوه دیاریدهکریت، زورجار واته دروسته ی نارگومینت له نهجامی تیکهل بوونی واتای کردار و واتای پیکهاتووهکهوه بهرهمدیت، بو نمونه:

٣٤- کتیهکهم خسته سهر میزهکه.

ئه رسته پیکهاتوویهکی جولهو هوکاره، پیکهاتووهکه داوای ئهوه دهکات که پیویسته سی نارگومینت ههیت، و کرداریش لهگهل تهووی پیکهاتووهکه دهگونجی و یهکیان گرتوه.

بهلام مهرج نییه که ئه یهکگرتهی کردار و پیکهاتووهکه له ههموو رستهیهک بوون ههیت، بو نمونه:

٣٥- میزهکهم سرریهوه.

٣٦- ناوهکهم سرریهوه.

له رسته ی (٣٥) کرداری سرین، گونجاوه و لهگهل پیکهاتووهکهدا یهکیان گرتوه، که واتای فهرهنگی کرداری سرین پاک کردنهوی شته، بهلام کاتیک کرداری (سرین) دهخریتته ناو بونیادیکی جولهو هوکارهوه

وقائع المؤتمر الدولي الرابع (التعليم العالي وقضايا المجتمع المعاصر) ٦-٧/٥/٢٠٢٦

دهبیت به لایردن، کهواته له رستهی (٣٦)دا، کردارو پیکهاتوو که یهکیان نهگرتوو ه. نهمهش سهلمینهری نهمیه که پیکهاتوو که حوکمی تهواوی رستهکهی کردوو نهک کردار که بیان بو نمونه لهم رستهدا:

٣٧- ناهمهکهم بو میزهکه برد .

لیرهدا نادرستی و ناریزمانی بوونی رستهکه بو خودی کردار که ناگهریتوه که ، بوتزیت کردار که داوی نارگومینتیک دهکات که نیشانهی واتایهکی (+ گیاندار بیت) بهلکو خودی بونیادهکهیه نهو جزره رستهیهی قبول نییه، چونکه نهم پیکهاتوو مهرجی تاییهتی خوئی ههیه، دهبیت نهو شتهی که ناهمهکهی بو دهبات پیویسته زیندهوهر بیت، بویه ناسای نیه که بلین (ناهمهکهم بو میزهکه برد) (Goldberg, 1995:p26) ههروهه له ریزمانی پیکهاتوویدا به جیگورکی کردنی شوینی که رستهکانی رسته وهک بکه و بهرکار، دهبیته هوئی گورینی واتای بونیادهکه و بونیادیکی تر بهر همدیت. بو نمونه:

٣٨- من گولهکهم له باخچهکهدا چاند.

٣٩- من باخچهکهم به گول چاند.

له رستهی (٣٨)دا، واتای پیکهاتوو که نهمیه که شتیک بو شوینیک، لیرهدا گرنگ نیه باخچهکه پر له گول بووه یا نا نهوه خراوته روو که گول له باخچهکه چینراوه، سهرنج لهسهه گوله، بهلام له رستهی (٣٩) پیکهاتوو که شوینه که دهگوریت یان پر دهکرت، سهرنج لهسهه باخچهکهیه و لهرووی روله واتایهکانیشهوه رولهکانیان لهگهل گورینی شوینی نارگومینتهکان دهگوریت، له رستهی (٣٨)دا، نارگومینتی ١ (من) رولی (کارا)ی پیدراوه، نارگومینتی ٢ (گول) بابات، نارگومینتی ٣ (باخچهکه) سههچاوه، سینتارولهکان له لایهن بونیادهکانهوه دهری، بهلام له بهر ههمهیناندا پیچهوانهیه سینتارولهکان له لایهن کردار مکهانهوه له دروستهی قول دهرین و بو نهو دوو رستهیه دهنانین بلین بیی بهر ههمهینان نهو دوو رستهیه رووکش دهگوریت بهلام واتای یهکه، له دروستهی قول یهک واتای ههیه.

له چوارچیوهی (ریزمانی پیکهاتوویدا) وا دادهنریت که تنهها کردار بهرپرس نییه له دیاریکردنی واتای رسته، بهلکو خودی قالب و بونیادی رستهکesh واتایهکی سهه بهخو دهبخشیت. وهک له توژیینهوه که یاندا دهر یانخستوو، میشکی مروف پشت به کوملئیک بونیادی نارگیومینت دهبسنتیت که ههه یهکهیان واتایهکی گشتیان ههیه. بو نمونه، بونیادی (دوو-بهکاری) به شیوهیهکی خوکار واتای (بهخشین یان گواستنهوه) دهبخشیت به رستهکه، تنانهت نهگه نهو کردارهی بهکارهاتوو له بنههردا واتای بهخشینیش نهداث (Bencini and Goldberg, 2000: p164) پروانه خشتهکه:

پیکهاتوو	فورم	واتا	نمونه
پیکهاتووئی تنیهه	بکه + بهرکار + کردار	X کار لهسهه y دهکات	دانا دهرگا کهی کردوهه
پیکهاتووئی تنیهه ی دوو بهکاری	بکه + بهرکار ١ + بهرکار ٢ + کردار	X دهبیته هوئی نهوهی y شتیکی Z دهستهکویت	واران قهلمهکهی به هاوریکه دا

نهجامدهر	نهجامی	
بکەر	بەرکار	کردار
شیوهکارهکه تابلۆیهکی کیشا.		

هێلکاریی (٥) پێکهاتوویی تیپهری یهک - بهرکاری

ههروهکو له نمونهی (٨٤) دا دیاره که پێکهاتوویی تیپهری - یهک بهرکارییه، چونکه ئارگۆمینیتی یهکهه ئاراس، رۆلی واتای (نهجامدهری) وهرگرتوو و ئارگۆمینیتی دووم سیهکه رۆلی واتایی (کارتیکراوی) وهرگرتوو، چونکه سیهکه خۆی ههبووه تهنها کاری (خواردن) بهسهردا هاتوو. بهلام، نمونهی (٨٥) دا، ئارگۆمینیتی یهکهه شیوهکارهکه رۆلی واتای (نهجامدهری) وهرگرتوو، و ئارگۆمینیتی دووم تابلۆکه رۆلی واتایی (نهجامی) وهرگرتوو، چونکه پێش ئهوهی شیوهکارهکه دهست بکات به کاری کیشان، تابلۆکه بوونی نهبووه، بههۆی کرداری (کیشان) هه تابلۆکه دروست بووه.

ههروهها بوونی بکهرنادیار له پێکهاتوویی تیپهری یهک بهرکاردا، ئهوهیه که پێویسته هه کرداریک له پرووی واتاو (بهرکار) یکی ههیهت، به تیپهردادهنریت. نهبوونی بکهرنادار بهو مانایه نییه که کردارکه تیپهرنییه، بهلکو بهو مانایهیه که واتای کردارکه لهگهڵ قالیبنکهرنادیارکه ناگونجیت. نهبوونی شیوهی بکهرنادیار بۆ ههندیک کردار وهکو(خواستن، ویستن، ههيوون...) نیشانهی کهم و کوری کردارکه نییه، بهلکو بهلگهیه بۆ ئهوهی که بونیادهکان خاوهن مهرجی واتایی سهربهخۆن و ریگه به هه کرداریک نادن بچینه ناویانهوه، (Rivas, 2000:p 41) بروانه :

٨٦- مندا لهکه سیهکهی دهوئیت.

٨٧- *سیهکه دهوئرا.

لهه پێکهاتوویی تیپهری یهک بهرکاردا، که پێکهاتووکه یهک بهرکاری هیه ئهوهیش (سیه) هکهیه، که ئهه پێکهاتوو تیپهره یهک بهرکارییه ناکریته بکهرنادیار ههروهک له نمونهی (٨٧) دا دیاره، کرداری (ویستن) له زمانی کوردیدا نابنه بکهرنادیار. هۆکارهکه ئهوه نییه که ئههانه تیپهرنین، بهلکو هۆکارهکه (گونجانی واتاییه)، چونکه بونیادی بکهرنادیار پێویستی بهوهیه که بهرکارهکه کاری تیپهکریت، بهلام له کرداری (ویستن)، بهرکارهکه ههچ کاریگهرییهکی لی ناکهوئیت.

٢.٢. پێکهاتوویی تیپهری دوو بهرکاری:

پێکهاتوویی تیپهری دوو- بهرکاری یهککه له گرنگترین بابتهکانی ریزمانی پێکهاتوویی ئهه پێکهاتوو به شیوهی (بکهر + بهرکار + بهرکار ٢) دهردهکهوئیت. تیپهردوو- بهرکاری یهککه له بنههتترین پێکهاته ریزمانییهکان که بۆ دهبرینی رووداو مکانی گواستهوه بهکار دئیت، ئهه پێکهاتوو تهنیا ریزکردنی وشهکان نییه، بهلکو سیستهمیکی ورده که تیایدا واتاو فورم یهکدهگرن، واته بکهریک (نهجامدهریک) هۆکاره بۆ ئهوهی که سیهکی تر بهرکاری ناراستهوخۆ (وهرگر)، شتیکی دیاریکراو بهرکاری راستهوخۆ (کارتیکراو) وهربگریت، (Hoffmann, 2022:p90) بۆ نمونه :

٨٨- ماموستا که چیرۆکی بۆ خویندکارهکان گیرایهوه.

پنکھاتووی تئپھری دوو - بهرکاری			
ئەنجامدەرئیک وادەکای که وەرگرنیک، شتیک(کار تئیکراوئیک) وەر بگرنیت			
ئەنجامدەر	کار تئیکراو	وەرگر	
بکەر	بهرکاری راستهوئو	بهرکاری ناراستهوئو	کردار
مامۆستا که چیرۆکی بۆ خویندکارەکان گیرایهوه.			

هێکاری (٦) پنکھاتووی تئپھری دوو - بهرکاری

گرنگی ئەم باسە لەو هادیە که ئایا و اتا له خودی (کردار مکه) وه دیت یان له (پنکھاتووی ریزمانییه که)؟ دەسەلمیندریت که پنکھاتووی ریزمانی خۆی یه که یهکی واتایی سەر به خۆیه و گۆرانکاری به سەر مانای کردار مکهاندا دههینیت، که له زمانهوانی کلاسیکدا، وا دادهنرا که کردار بریار له سەر واتای رسته دهدات. بهلام گۆلدبیرگ دهسەلمینیت که بونیادی دوو-بهرکاری خۆی خاومن واتایه، بۆ نمونه :

٨٩- نەسرین کێکی بۆ خوشکه کهی برژاند.

٩٠- نەسرین کێکه کهی بۆ بهر ده که برژاند .

له پنکھاتووی (٨٩)دا، واتای فەرهنکی کرداری (برژاندن) تهنها به واتای لێنان یان برژاندنی خواردن لهناو فرن دیت، بهپێی ریزمانی بهرهم هینان هیچ کات به واتای پیدان یان به دیاری بردن نایان، بهلکو له ریزمانی پنکھاتووی دوو- بهرکاریدا کاتیک کرداری (برژاندن) دهمخریته ناو پنکھاتووییهکی تئپھری دوو - بهرکارییهوه، واتای نوێی بۆ زیاد دهیت که بریتیه له پیدان یان بهخشین، ئەگەر پنکھاتووی ریزمانی واتای نهبوايه، ئەم رستهیه تهنها به واتای برژاندنی کیک دهات، نهک ئهوهی واتای بهخشین یان پیدانی کیک بیت به خوشکه کهی، واته و اتا لیره دا له پنکھاتووه که وه هاتوو، نهک له کردار مکهوه. ههروهها پێویسته ریکخستنی که رستهکانی پنکھاتووه کهش فەرمانهوانه کریت، ههروهک له نمونهی (٩٠)دا، دیاره که بهرکاری نارستهوئویی (بهرده که) گونجاو نییه بۆ پنکھاتووه که، پێویسته بهرکاری نارستهوئو که (+ توانای وەرگرتنی شتی ههیت)، که له رستهی (٩٠) توانای وەرگرتنی شتی نییه.

٤.٢. پنکھاتووی جوولهو هۆکار:

رووداوی جووله یه کیکه له بابته هه ره بهر هتیهکان له زمانهوانی ناسینه وه دا، زمانهکان تهنها باس له گۆرینی شوینی تهنهکان ناکهن، بهلکو کۆمه لیک زانیاری تر وهک (چۆنیهتی، هۆکار، ئەنجام) دهخه نه پال جووله که. بۆ تیگه یشتن له م دیار دهیه، دوو روانگهی سهر مکی ههن، روانگهی (لیونارد تالمی) که جهخت له سەر پۆلینکردنی واتایی هاو-رووداو هکان دهکاته وه، مه بهست له هاو-رووداو زانیارییه زیاده که یه، رووداویکی تره که به جیا بوونی هیه، بهلام میشک دهیلکینیت به جووله سهر مکییه که وه بۆ ئه وهی وینه که تهواو بکات، و روانگهی (نادیل گۆلدبیرگ) که جهخت له سەر بونیادی رسته و دروسته ی نارگومینت دهکات، بۆ ئه وهی بزانی چ واتایهک دهچینته ناو رووداویکی جووله وه، دهیت بگه ریننه وه بۆ سیسته مه که ی تالمی.

ئەگەرچی تالمى چەند لايەننىك وەك پەيوەندىيى واتايى لە ناو وشەدا دەبىنى، گۆلدبېرگ بېرۆكەي كار كردن لە سەر پىكەتووى جولە لە تالمىەو وەرگرتووه، بەلام نادىل گۆلدبېرگ لە تيۆرىي (ريزمانى پىكەتووى)دا ھەنگاويك زياتر دەروات. گۆلدبېرگ پىي وايە ئەم مانايانە (بەتايەت شىواز و ھۆكار) تەنھا لە ناو كردار مەكەدا نىن، بەلكو لە ناو قالىي رستەكەدا جىگىر بوون. بۆ نموونە، لە پىكەتووى (جولەي ھۆكاردار) دا، مانا و پىكەتووى رستەكە پىكەوھ كار دەكەن بۆ ئەوھى نىشانى بدن چۆن ھۆكارىك دەبىتە ھۆي جولەي تەنىك. پىكەتووى جولەي-ھۆكار يەكپكە لەم بونىادە سەرەككىيانەي كە لە چوار چىوھى (ريزمانى پىكەتو)دا، لىكۆلنىەوھى وردى لەسەر كراوھ. ئەم بونىادە بە شىوھىەكى گشتى گوزارشت لەم بارودۆخانە دەكات كە تىيدا (ھۆكارىك) دەبىتە بزوينەر بۆ (بابەت) تەوھو بە درىژايى رىرەو يان ئاراستەپەك بجولت، واتە پىكەتەي گشتىي پىكەتووى جولەي-ھۆكار يەكپكە لە پىكەتووه بنەرەتتەيەكانى زمان، كە تىيدا (بەركارىك) دەبىتە ھۆي ئەوھى (بەركارىك) بە ئاراستەپەكى ديارىكرادا بجولت. ئەم پىكەتووه لە رووى پىكەتەي رىزمانىيەوھە لەم قالىي پىكەت: [بەرك + بەركار + ئاراستە/شوين + كردار]، مانا لە خودى (پىكەتووهكە) خۆيەوھە دىت، نەك لە كردار مەكە، بونىادەكان وەك يەكەي سەر بەخۆ لە مېشكى مرۆفدا بوونيان ھەيە و دەتوانن ماناي (جوولاندن) ببەخشن بەو كردارانەي كە لە بنەرەندا كردارىكى تىنەپەر و بى-جولەن پىكەتووى جولەو ھۆكار ن، بەتەنھا كردار مەكە بەرپرسيار نىن لە گەياندىنى ماناي جولەكە، بەلكو ئەو (پىكەتووه رىزمانىيەي) وشەكانى تىدايە، خۆي خاوەنى مانايەكى سەر بەخۆ (Goldberg, 1995:p 157). واتاكەي لە بونىادەكەوھە دىت چونكە خودى ئەو رىزبەندىيە [بەرك + بەركار + ئاراستە+كردار] لە مېشكى ئىمەدا وەك يەكەپەكى واتايى جىگىر بووھە كە ماناي (گواستەوھى تەنىك) دەگەيەنن. كردار مەكە تەنھا وردەكارىي زياتر دەدات بەوھى كە ئەو گواستەوھىە چۆن روويداوھە بۆ نموونە:

١٠٣- ئەوان مېزەكەيان راكيشا بۆ ناو چىشتخانەك.

١٠٤- كورەكە تۆپەكەي ھاوئىشت بۆ ناو باخچەكە.

لە نموونەي (١٠٣)دا ، ٣ ئارگۆمىنتمان ھەيە. ئارگۆمىنتەكان ئەو بەشە سەرەككىيانەي رستەكەن كە ماناكە تەواو دەكەن، ئارگۆمىنتى يەكەم (بەرك) ە ئەوان، ئەوھى كار مەكە ئەنجام دەدا، رۆلى واتاي (ھۆكار)ى لەلايەن پىكەتووهكەوھە وەرگرتووه، ئارگۆمىنتى دووم (بەركار) ە مېزەكە، ئەو شتەي كار مەكەي لەسەر دەكرت، رۆلى واتاي (جولەو /بابەت) يەلايەن پىكەتووهكەوھە وەرگرتووه، ئارگۆمىنتى سىيەم (تەواوكەرى ئاراستە دەستەواژەي) بۆ ناو چىشتخانەكە، و رۆلى واتاي (ئاراستە /ئامانج)ى لەلايەن پىكەتووهكەوھە وەرگرتووه ئەمە زۆر گرنگە، چونكە بەبى ئەمە پىكەتووهكە نابىتە (جولەي-ھۆكاردار)، ھەروھەا لە نموونەي (١٠٤)دا ديارە، كە ٣ ئارگۆمىنت بوونى ھەيە، ئارگۆمىنتى يەكەم (بەرك)ە كورەكە، رۆلى واتاي (ھۆكار)ى لەلايەن پىكەتووهكەوھە پىبەخشر اوھە، ئەو كەسەي كە ھىز مەكەي بەكار ھىناوھە، ئارگۆمىنتى دووم (بەركار)ە تۆپەكە، رۆلى واتاي (جولەو /بانەت)ى لەلايەن پىكەتووهكەوھە پىبەخشر اوھە، ئەو تەنەي كە بەر كار مەكە كەوتووه. ئارگۆمىنتى سىيەم (تەواوكەي ئاراستەي دەستەواژەي) بۆ ناو باخچەكە، رۆلى واتاي (ئاراستە /ئامانج)ى وەرگرتووه، ئەو شوينەپە كە جولەكەي بۆ كراوھ، كەواتە دەتوانن بلىين لىرەدا جورىك لە (پەيكالبوون) لە نىوان رۆلە واتايەكانى كردار مەكە و

وقائع المؤتمر الدولي الرابع (التعليم العالي وقضايا المجتمع المعاصر) ٢٠٢٦/٥/٧-٦

بونیادهکهدا ههیه، بهلام له ههندیگ رستهی تردا ئهم پهیکالْبوونه نییه وپیکهاتووکه (سهروهری دهکات.بۆ نمونه:

١٠٥-مندالهکه پیکهانی.

١٠٦-ئهوان به پیکهانی کورهکیان دهرکرده دهرموه.

سیمانتیک هۆکار	هۆکار	جولّو	ئاراسته جولّو
سینتاکس	بکهر	بهرکار	ئاراسته کردار
پهوهندی: کردار مکه و بونیادهکه لیرهدا هاوواتان و بهکتری تهواو دهکهن			

هیلکاری (7) پیکهاتوویی جولّو هۆکار

نمونهی (١٠٥) پیکهاتووییکی سادهی تینهپهره، تهنیا یهک ئارگومینتی پئویسته که(مندالهکه)یه (بکهر)ه، رۆلی واتای (ئهجامدهر)ی وهرگرتوو، پیکهاتووکه تهواوو پئویستی به هیچ بهشیکی تر نییه، بهلام له نمونهی (١٠٦)دا کاتیک (پیکهانی) دمچینه ناو پیکهاتووییکی جولّو هۆکارهوه، دهبیته شیوازیک بۆ کرداری دهرکردن، ئهم پیکهاتوو سئ ئارگومینتی ههیه، ئارگومینتی یهکهم (بکهر) ئهوان، ئهوان بوونه هۆکاری رووداوهکه، رۆلی واتای (هۆکار)ی وهرگرتوو، ئارگومینتی دووم (بهرکار)کورهکه، ئهو کهسهیه که شوینهکهی گۆراوه، رۆلی واتای (جولّو)ی وهرگرتوو، ئارگومینتی سینییم (ئاراسته) ئهو شوینهی که کورهکه بۆی چوو، رۆلی واتای (ئامانج)ی وهرگرتوو، ههروهها (پیکهانی) ههروهک له نمونهی یهکهم دیاره کرداریکی (تینهپهری بی جولّیه) بهلام کاتیک دهخریته ناو پیکهاتووییکی جولّو هۆکارهوه ئهوه ناچار دهرکردیت مانای دهرکردن بدات، واته واتای (پیکهانی) له خودی پیکهاتووکهوه بهرهم هاتوو نهک کردارکه (Hoffmann, 2013: p3).

٥.٢ پیکهاتوویی نهجام:

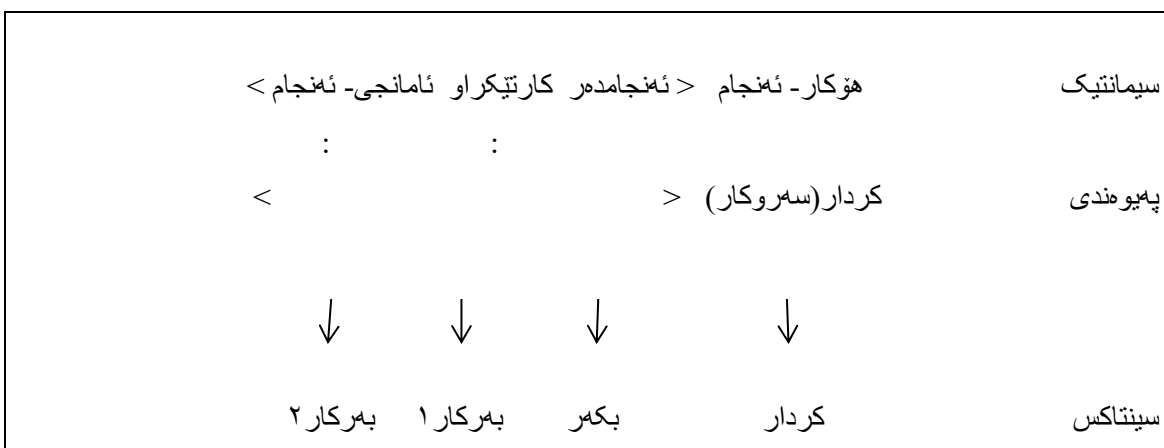
بۆ ئهوهی پیکهاتووییکی بیته پیکهاتووییکی ئهجامی، دهبیته گۆرانکارییهک له بارودۆخی شتهکهدا رووبدات، ئهو گۆرانکارییه دهبیته دهرئهجامی راستهوخۆی کردارکه بیته، گرنگی دروستهی ئارگومینت له پیکهاتهی ئهجامیدا لهوهدایه که نیشانی دهدات چۆن واتای پیکهاتکه مۆلهت به زیادکردنی ئارگومینتی نوێ دهدات. له کرداری تینهپهردا، ئارگومینتهکان له نیوان کردار و پیکهاتهدا یهک دهگرن. بهلام له کرداری تینهپهردا، پیکهاتکه ئارگومینتیکی (بهرکاری) نوێ دروست دهکات بۆ ئهوهی بیته ههنگری (بهشی ئهجام). ئهمهش دهیسهلمینیت که پهوهندییه واتاییهکانی نیوان هۆکار و ئهجام، بریاردهرن لهسهه شیوازی

وقائع المؤتمر الدولي الرابع (التعليم العالي وقضايا المجتمع المعاصر) ٦-٧/٥/٢٠٢٦

رسته‌سازى و ژماره‌ى نارگۆمىننته‌كانى رسته. نهك ته‌نھا كردار ه‌كه، پىكهاتووى ئه‌نجامى قالىيىكى ناماده‌كراره له مېشكى ئىمه‌دا. شپۆمه‌كه‌ى: (بكه‌ر + به‌ركار + به‌ركار + سىفه‌تى ئه‌نجام) (Rodriguez Arrizabalaga, 2016:p 121) واته به‌و پىكهاتووانه ده‌وترىت كه كردارىك ده‌بىتته هۆى دروستبوونى دۆخىكى نوئى، هه‌روه‌ها خودى پىكهاتووى ئه‌نجام له (ئه‌نجام) و (هۆكار) پىكدىت، بۆ نموونه:

١٠٩- پىاوه‌كه ته‌فه‌ى لىكرد و كوشتى.

له‌م نموونه‌يه‌دا، كردارى (ته‌فه‌كردن) هۆكاره، ئه‌م هۆزه‌يه كه بكه‌ره‌كه به‌كارى هېناوه، (مرد يان كوشتى) ئه‌نجامه، ئه‌مه ئه‌م گۆرانكارىيه‌يه كه به‌سه‌ر به‌ركاره‌كه‌دا هات له به‌هۆى ته‌فه‌كردنه‌كه، يره‌دا دوو رووداو هه‌يه ئه‌وانىش (ته‌فه‌كردن) و (مردن) ن. پىكهاته‌كه ئه‌م دووانه‌ى تىكه‌ل كردوه و كردوونى به‌يه‌ك رووداوى. واته‌ى ئه‌گه‌ر هۆكاره‌كه نه‌بىت، ئه‌نجامه‌كه دروست نابىت. (Davlatova, 2025:p21)

هۆكارىي (8) پىكهاتووى ئه‌نجامى

به‌پى ئه‌م خشته‌يه كه پىكهاته‌ى ئه‌نجامى خاوه‌ن قالىيىكى سه‌ره‌خۆيه. له‌م وىنه‌يه‌دا ده‌بىنن كه ماناى گشتى (سىمانتىك) و رىزمانى گشتى (سىنتاكس) له پىشدا ناماده‌كراون، و كرداره‌كان ته‌نھا دىنه ناو ئه‌م قالىبه‌وه و تىكه‌ل ده‌بن. ئه‌مه‌ش روونى ده‌كاته‌وه بۆچى ئه‌و كردارانه‌ى كه به‌ركارىان نىيه كاتىك ده‌چىته ناو ئه‌م وىنه‌يه، به‌ركارىكى بۆ زياد ده‌بىت چونكه وىنه‌كه خۆى خانه‌ى به‌ركارى تىدايه.

ئه‌نجامى توپىنه‌وه:

- ١- رىزمانى پىكهاتووى گرمانه‌ى جىاوازيه‌كى پۆلىنكارى ناكات له نىوان يه‌كه فه‌ر هه‌نگىبه‌كان (وشه‌كان) و بونىاده رسته‌سازىيه گه‌وره‌كاندا، به‌لكو هه‌ردووكيان وه‌ك هاوتاي فۆرم-واتا مامه‌له ده‌كات، بۆيه هېچ جىاوازيه‌ك نىيه له نىوان فه‌ر هه‌نگ (لىكسىكون) و رىزمان له چوارچىوه‌ى رىزمانى پىكهاتوويدا.
- ٢- دروسته‌ى نارگۆمىننت له رىزمانى پىكهاتووييدا، سىنتاكس بنه‌ما و به‌كاره‌ئىنان بنه‌مايه.
- ٣- له رىزمانى پىكهاتووييدا، چه‌ندىن پىكهاتووى جىاواز هه‌يه له‌وانه پىكهاتووى جوله‌وه‌هۆكار و پىكهاتووى ئه‌نجامى و پىكهاتووى يه‌ك به‌ركارى و دوو به‌ركارى و پىكهاتووى تىنه‌په‌ر.

٤- پیکهاتوویی جولوهوکار به شیوهیهکی گزاشتی گوزارشت لهو بارودوخانه دهکات که تئیدا (هوکاریک) دهبینه بزوینه بۆ (بابهتیک) تاوهکو به دریزایی ریرهو یان ناراستیهک بجولیت.

لیستی سهراوه:

١- گونا عمر عبدالله (٢٠١٣) دروسته زانیاری له زمانی کوردیدا، نامه ماستر، کولیزی زمان، زانکوی سلیمانی.

٢- محهمد مهعروف فهتاح (٢٠١١) زمانهوانی، چاپی سنیهم، چاپخانه حاجی هاشم، ههولیر.

٣- نالی ادهم غریب (٢٠٢٣) درکینکردنی ریزمانی بونیادنان له زمانی کوردیدا، تیزی دکتورا، کولیزی زانکوی سلیمانی.

Referens

1-Bencini, G.M.L. and Goldberg, A.E. (2000) 'The contribution of argument structure constructions to sentence meaning', *Journal of Memory and Language*, 43(4).

2-Bidgood, A., Pine, J., Rowland, C., Sala, G., Freudenthal, D. and Ambridge, B. (2021) 'Verb argument structure overgeneralisations for the English intransitive and transitive constructions: grammaticality judgments and production priming', *Language and Cognition*, 13(3).

3-Chrispin, L. (2021) A Cognitive Functional Account of Pure Intransitive Classification. PhD thesis. Cardiff University.

4-Davlatova, M.H. (2025) 'The Expression of Causative, Resultative and Ditransitive Constructions in English and Uzbek Languages', *International Journal of Linguistics and Languages*.

5-Evans, V. (2007) *A Glossary of Cognitive Linguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

6-Evans, V. and Green, M. (2006) *Cognitive Linguistics: An Introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

7-Fanego, T. (2017) 'The trolley rumbled through the tunnel: On the history of the English Intransitive Motion Construction', *Folia Linguistica Historica*, 38(1).

8-Goldberg, A.E. (1992) *Argument Structure Constructions*. PhD dissertation. University of California, Berkeley.

9-Goldberg, A.E. (1995) *A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. Chicago: University of Chicago Press.

10-Goldberg, A.E. (2013) 'Construction Grammar', in Hoffmann, T. and Trousdale, G. (eds.) *The Oxford Handbook of Construction Grammar*. Oxford: Oxford University Press. Goldberg, A.E. (2013) 'Construction Grammar', in Hoffmann, T. and Trousdale, G. (eds.) *The Oxford Handbook of Construction Grammar*. Oxford: Oxford University Press.

11-Hoffmann, T. (2022) *A Construction Grammar of the English Language*. Oxford: Oxford University Press.

12-Hoffmann, T. and Trousdale, G. (eds.) (2013) *The Oxford Handbook of Construction Grammar*. Oxford: Oxford University Press.

13-Morishita, Y. (2013) *A Quantitative Constructional Approach to Converbial Motion Constructions in English*. PhD Dissertation. Kobe University.

14-Nováček, O. (2021) *Transitive and Intransitive Verbs of Motion and Their Dynamic Semantic Functions*. Master's Diploma Thesis. Masaryk University.

15-Rivas, J. (2000) *Ergativity and Transitive Gradients in the History of English*. Santiago de Compostela: Universidad de Santiago de Compostela.

16-Rodriguez-Arrizabalaga, B. (2016) *Pragmatics of Language*. London: Routledge.

17-Schönefeld, D. (2006) *Constructions all over the place: Case studies and theoretical implications*. Düsseldorf: University of Düsseldorf.

وقائع المؤتمر الدولي الرابع (التعليم العالي وقضايا المجتمع المعاصر) ٦-٧/٥/٢٠٢٦

18-Wasserscheidt, P. (2019) The Construction of Argument Structure: A usage-based approach to the analysis of argument structure in German. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.